

Руслан АВГУСТИН

д.е.н, доцент, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ТНЕУ

ЗБАЛАНСОВАНИЙ РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: ТІНЬОВІ АСПЕКТИ

Обсяги тінізації економіки та економічних відносин, що перевищують т. зв. «природний» рівень, негативно позначаються на функціонуванні і розвитку держави як соціально-економічної системи та на збалансованому її розвитку. Більше того, в ситуації, коли масштаби тіньових операцій значні, їх вплив та наслідки в соціально-економічному та суспільному житті вагомі, спостерігається глибока вертикальна і горизонтальна проникність, а компенсаторні і регулюючі механізми ще не дієві та неповністю сформовані, тіньова економіка чинить особливо негативний вплив та є реальною загрозою безпеці держави.

Такий висновок підтверджують вітчизняні та зарубіжні дослідники у численних публікаціях з проблем економічної безпеки і тінізації економіки. Але рамки актуальності та гостроти проблеми тінізації на сьогодні об'єктивно виходять за межі транзитивних і менш економічно розвинених економік, де її рівень вищий за гранично допустимий. Вона поширюється й у глобальних масштабах.

Тінізація економічних відносин призводить до негативного впливу на функціонування ефективних підприємств легального сектору, зокрема через зниження ефективності, зменшення загальних обсягів виробництва і споживання в державі. Внаслідок порушення правил конкуренції окремі легальні суб'єкти господарювання можуть втрачати ринки збуту. Це змушує їх занижувати ціну, що вигідно для споживача, але не для сталого стабільного збалансованого і довгострокового зростання ринків, цільових ринкових сегментів, видів економічної діяльності та національного господарства загалом.

Ще більш негативний вплив чинить на конкуренцію та на легальний бізнес організована злочинність і кримінальна економічна діяльність. Дії таких суб'єктів спрямовані або на тиск на суб'єкти господарювання з метою отримання частки в капіталі чи плати за т. зв. «кришування» (що збільшує витратомісткість легального господарювання, ускладнює організацію бізнес-процесів, демотивує до їх розширення), або на встановлення монопольного контролю над сферами бізнесу чи цільовими ринковими сегментами (що призводить до необґрунтованого завищення цін при невисокій якості товарів і послуг (це особливо характерно для сфери послуг країн з транзитивною економікою)), або на просування і збут заборонених товарів (робіт, послуг), які

чинять здебільшого негативний вплив на суспільний розвиток (зброя, наркотичні та психотропні речовини, аудіо та відеопродукція тощо). Негативний вплив чиниться й у разі порушення законодавства про інтелектуальну власність. Відповідно, ці загрози знижують рівень інтелектуальної, трудоворесурсної, соціальної, демографічної та інших складових економічної безпеки держави.

Дестабілізуючу дію на систему забезпечення соціальної безпеки та безпеки ринку праці має тіньова зайнятість. Попри її відому позитивну роль щодо часткового компенсування проблем обмеженої трудонадлишкової кон'юнктури і високого оподаткування заробітної плати прихована зайнятість позбавляє працівників більшості гарантій і засобів соціального страхування, підтримки та допомоги, позбавляє можливостей правового вирішення питань виробничого травматизму, незадовільних умов праці, примусової зайнятості тощо.

Тінізація ринку праці призводить до деформації системи розподілу та організації праці, професійно-кваліфікаційної підготовки, формування, розвитку та ефективного використання трудового потенціалу, а це питання інтелектуально-кадрового забезпечення та продуктивності праці, отже – реальна загроза виробничій та макроекономічній безпеці держави.

Видається доцільним врахування цієї особливості при виробленні управлінських рішень щодо мінімізації негативного впливу загроз тінізації на безпеку економіки. Власне, за цими магістральними напрямками й доцільно ідентифікувати та в подальшому групувати загрози і формувати раціональні управлінські рішення з детінізації національного господарства задля безпечного розвитку економічних процесів. Саме в такому розумінні доцільно погодитися з В. Предборським, що таким чином стає можливим усунути головний негативний наслідок тінізації як «системної хвороби» економіки – дисфункцію основних регуляторних управлінських процесів, порушення їх механізмів та зв'язків, інформаційного забезпечення [1, с.47-48].

На ресурсному, фінансовому та технологічному знекровленні як основних негативних наслідках впливу розширення масштабів тіньової економіки на економічну безпеку держави наголошує колектив вітчизняних дослідників. Це настільки ускладнює ситуацію, що національне господарство може опинитися у стані надмірної залежності від інших країн унаслідок підживлення зростання загроз непродуктивного відпливу капіталу, незаконної приватизації державної та недержавної власності, нелегальних валютних операцій та контрабанди, недостатнього захисту економічних інтересів інвесторів і неефективної податкової політики, нестабільності підприємницького та інвестиційного клімату [2, с.212-215].

Головним висновком з поданої інформації є те, що на посттрансформаційному етапі розвитку національного господарства тінізація проникає у всі без виключення види економічної діяльності, сектори економіки, сфери суспільного життя та життєдіяльності суспільства, рівні управлінських та економічних відносин, компоненти внутрішньої структури безпеки держави, а, відтак, чинить суттєві загрози інтересам усіх суб'єктів відносин та безпеці національної економіки.

Саме тому при реалізації державної політики системної детінізації національного господарства та при розробці стратегічних програмних документів у цій сфері потрібно враховувати джерела виникнення і напрями впливу загроз від тінізації на параметри економічної безпеки держави як соціально-економічної системи. Мету та операційні цілі державної політики потрібно узгоджувати із пріоритетами і засобами забезпечення безпеки і соціально-економічного та суспільного розвитку, національної безпеки та сталого функціонування держави.

При цьому не менш важливо враховувати вже напрацьований міжнародний досвід управління політикою детінізації економіки з використанням арсеналу інституційних, економічних та організаційних засобів, урахуванням існуючих негативних особливостей середовища, на жаль, сприятливого для тінізаційних тенденцій, що утворилося в посткризовий та посттрансформаційний період розвитку національного господарства.

Використані джерела

1. Предборський В. А. Економічна безпека держави : монографія. К.: Кондор, 2005. 391 с.
2. Сухоруков А. І., Мошенський С. З., Петрук О. М. Національна економічна безпека / за заг. ред. А. І. Сухорукова. Житомир: ПП «Рута», 2010. 384 с.

Оксана АПОСТОЛЮК

к.е.н, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та персоналу ТНЕУ

ПОНЯТТЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРОЦЕС ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Українська економіка на зламі 80-90 років ХХ ст. опинилася перед вибором стратегії й тактики суспільного розвитку. Економічна система, яка панувала в Україні як складовій Радянського Союзу вичерпала себе. Економічний базис цієї системи становила державна власність на засоби виробництва, яка досягала 92% [5,с.18]. Для отримання якісно нової економічної системи необхідна була її докорінна трансформація та формування